

УДК 316.42

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.3.5>

Петрик Олена Леонідівна,

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри кримінального права та правосуддя

Національного університету «Чернігівська політехніка»

ORCID ID: 0000-0002-9365-7823

МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕРЖАВИ ДО ПРОЦЕСУ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ДЕТЕРМІНАНТИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ВЕТЕРАНІВ АТО/ООС ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

THE MECHANISMS OF STATE INVOLVEMENT TO THE PROCESS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT AS DETERMINANTS OF REINTEGRATION OF SERVICEMEN, VETERANS OF THE ATO/OOS AND THEIR FAMILY MEMBERS

У статті досліджено проблематику механізму залучення держави до процесу розвитку соціального підприємництва для ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей та пошук нових інноваційних підходів до вирішення серйозних соціальних проблем, щоб уникнути соціальних криз в українському суспільстві в майбутньому.

Світовий досвід показує, що сьогодні державам не доводиться самотійно вирішувати соціальні проблеми. Участь громадських організацій, навчальних закладів та корпорацій у процесі вирішення соціальних проблем не є свідченням некомпетентності органів державної влади, а, навпаки, така політика характеризує публічно-державний підхід до управління та свідчить про повагу до громадської думки та свідомий розподіл відповідальності.

Визначено, що механізм залучення держави до процесу розвитку соціального підприємництва має забезпечити новий рівень, враховуючи сучасні виклики, що тягнуть за собою зміни (як якісні, так і кількісні) у житті ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей, відповідно до модернізації національних нормативно-правових актів щодо соціального захисту учасників АТО/ООС та їх сімей на основі багаторівневої участі, потребує інноваційного підходу до взаємодії національних суб'єктів регулювання на належному рівні на засадах партнерства, пропонує здійснювати організаційні та інституційні зміни та вдосконалення нормативно-правової бази розвитку соціального підприємництва в країні.

До якісних перетворень державного механізму можна віднести збільшення кількості відкритих власних справ учасниками АТО/ООС та зниження % їх закриття протягом року, консультації та державний супровід на всіх етапах, визначення потенціалу, можливостей конкретної особи, сильних професійних якостей, компетенцій та навичок, а також отримання нових спеціальностей.

Держава має забезпечити ефективний механізм розвитку соціального підприємництва в Україні для ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей на якісно новому рівні залежить, ключову функцію мають забезпечити: органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наставництво підприємств різних форм власності, інформаційна підтримка засобів масової інформації, навчальні заклади та освітні програми та громадські організації.

Ключові слова: *військовослужбовці, ветерани АТО/ООС, члени сімей військовослужбовців та ветеранів АТО/ООС, держава, механізм державного управління, соціальне підприємництво, реінтеграція.*

The article examines the issues of the mechanism of state involvement in the process of social entrepreneurship development for veterans of the ATO/OOS and their family members and the search for new innovative approaches to solving serious social problems in order to avoid social crises in Ukrainian society in the future.

World experience shows that today states do not have to solve social problems on their own. The participation of public organizations, educational institutions and corporations in the process of solving social problems is not evidence of the incompetence of state authorities, but, on the contrary, such a policy characterizes a public-state approach to management and shows respect for public opinion and a conscious distribution of responsibility.

It was determined that the mechanism of state involvement in the process of development of social entrepreneurship should provide a new level, taking into account modern challenges that entail changes (both qualitative and quantitative) in the lives of veterans of ATO/OOS and their families, in accordance with the modernization of national legal acts on social protection of participants of ATO/OOS and their families on the basis of multi-level participation, requires an innovative approach to the interaction of national regulatory subjects at the appropriate level on the basis of partnership, proposes to carry out organizations and institutional changes and improvement of the legal framework for the development of social entrepreneurship in the country.

Qualitative transformations of the state mechanism include an increase in the number of open personal cases by ATO/OOS participants and a decrease in the percentage of their closure during the year; consultations and state support at all stages, determination of the potential, capabilities of a specific person, strong professional qualities, competencies and skills, as well as obtaining new specialties.

The state must provide an effective mechanism for the development of social entrepreneurship in Ukraine for veterans of the ATO/OOS and their family members at a qualitatively new level. The key function must be provided by: state authorities and local self-government bodies, mentoring of enterprises of various forms of ownership, informational support of the mass media, educational institutions and educational programs, and public organizations.

Key words: *servicemen, veterans of ATO/OS, family members of servicemen and veterans of ATO/OS, state, mechanism of state administration, social entrepreneurship, reintegration.*

Соціальних проблем в Україні багато, а з початком війни їх кількість зростає. Протягом деякого часу після активної фази бойових дій кількість жертв зростає, на противагу цьому – кількість робочих місць на гідних посадах постійно зменшується. На жаль, через складну економічну ситуацію країна не зможе вирішити всі проблеми соціально незахищених верств населення, а у контексті представленого дослідження найбільш незахищеними є саме ветерани АТО/ООС та члени їх сімей. Тому з метою уникнення соціальних криз в українському суспільстві в майбутньому виникає необхідність знаходити нові інноваційні підходи до вирішення серйозних соціальних проблем.

Комерційний підхід у соціальній сфері поширений у всьому світі й добре себе зарекомендував у багатьох країнах. Адже ці ініціативи мають фінансову стійкість і значний соціальний ефект. Через брак ресурсів і коштів у державному бюджеті громади й їх окремі представники шукають найкращі сучасні та інноваційні шляхи вирішення проблем, із якими вони стикаються. Тож, соціальне підприємництво певною мірою розвивається як відповідь на нинішню складну економічну ситуацію. Застосування бізнес-підходу в соціальній сфері поширене в усьому світі, а також може стати одним із основних інструментів соціальної політики для ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей.

Сьогодні соціальне підприємництво як соціально-економічне та організаційне явище часто є предметом аналізу науковців, керівників бізнесу та держави. Соціальне підприємництво – це специфічний вид економічної діяльності, який спрямований на вирішення проблеми груп осіб, які не можуть повною мірою отримати необхідні для життя переваги через проблеми неплатоспроможності ринку та держави. Хоча соціальне підприємництво не є новим явищем, останнім часом зазнало безпрецедентного зростання в усьому світі, включно з Україною, і, як не дивно, як практика, так і наукова концептуалізація соціального підприємництва розвиваються. Це пов'язано з тим, що, з одного боку, відбувається погли-

блення багатьох соціальних проблем, а з іншого – неспроможність самого суспільства за допомогою стандартних інструментів ринкової економіки та допомоги держави ефективно вирішувати соціальні проблеми.

Можемо визначити соціальне підприємництво як соціальне явище, яке сприяє соціальним змінам на рівні громади шляхом залучення ключових партнерів до взаємодії з використанням бізнес-підходу. Із точки зору наукового аналізу соціального підприємництва як детермінанти військової реінтеграції, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей, найбільш доречним буде дослідження ознак соціального підприємництва через характеристику інтенцій особистості соціального підприємця [1].

Соціальне підприємництво орієнтоване на задоволення потреб суспільства і в результаті бере на себе певні функції держави, щоб мати можливість постійно працювати з державою. Виходячи з вищевикладеного, дослідження феномену соціального підприємництва, яке є одним із ключових чинників соціально-економічного розвитку України [2].

У сучасних конфліктних суспільствах забезпечення роботою ветеранів АТО/ООС недостатньо для стабілізації процесу реінтеграції. Для створення сприятливих умов для працевлаштування ветеранів АТО/ООС потрібен ширший спектр механізмів та інструментів.

Наразі у системах соціального захисту більшості країн ветерани все ще сприймаються як пасивні об'єкти підтримки. А соціально-професійна адаптація ветеранів АТО/ООС у національній системі включає трудові права та гарантії, пільги на навчання та відкриття власної справи. Практичні механізми, чинники мотивації, стимулювання та підтримки розвитку бізнесу та покращення можливостей ринку праці на національному рівні не відповідають актуальним викликам сучасних ветеранів [3].

Не відкидаючи надважливої ролі того, що громадський сектор є ключовим партнером держави у справі реінтеграції ветеранів АТО/ООС у сучас-

них умовах суспільства, державне регулювання ринку праці та зайнятості даної категорії громадян потребує детального врегулювання адміністративно-правових кордонів. Успішній реінтеграції військовослужбовців і ветеранів в умовах сучасного українського суспільства сприяє працевлаштування в усіх сферах економіки, а також продуктивна зайнятість, яка відповідає їхнім потребам та інтересам.

Світовий досвід свідчить, що сьогодні державам як інституційним об'єднанням організацій не доводиться самостійно вирішувати соціальні проблеми. Але, своєю чергою, участь різноманітних громадських організацій, навчальних закладів та корпорацій у процесі вирішення соціальних проблем не є свідченням некомпетентності органів державної влади, а, навпаки, така політика характеризує публічно-державний підхід до управління та свідчить про повагу до громадської думки та свідомий розподіл відповідальності. Роль соціальних проектів у пом'якшенні наслідків криз і соціальних проблем важлива в ситуаціях невизначеності та відсутності досвіду вирішення серйозних проблем.

У цілому аналіз особливостей реалізації механізму залучення держави до процесу розвитку соціального підприємництва учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей в Україні та синтез наукових підходів до трактування модернізації, дає змогу сформувати авторське бачення складових визначеного механізму:

– *якісні перетворення* – орієнтованість підприємницьких ідей саме на споживача послуг – учасників АТО/ООС, моніторинг їх потреб та адресність наданої допомоги;

– *постійне вдосконалення* – вдосконалення існуючого правового механізму сфери соціального підприємництва для учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей;

– *інновації та інноваційний розвиток* – зміна підходів до розробки та реалізація нових перспективних напрямів в сфері соціального підприємництва;

– *багаторівневість* – залучення громадськості, бізнесу та науковців до прийняття управлінських рішень.

Завдання модернізації механізму залучення держави до процесу розвитку соціального підприємництва учасників АТО/ООС та членів їхніх сімей – своєчасне реагування на виклики та комплексне вирішення проблем соціального підприємництва.

Спробу зібрати єдину ініціативну базу для ветеранів здійснила команда ГО «Студень» на базі

онлайн-платформи «Збройна броня: валідований єдиний базовий центр допомоги учасникам АТО» в рамках проекту за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID).

ГО «Центр зайнятості вільних людей» має на меті сприяти соціальній адаптації ветеранів АТО як однієї з цільових груп шляхом навчання, перепідготовки, самозайнятості та працевлаштування. Дана організація дотримується комплексного підходу до вирішення цього питання, що вимагає активної співпраці та взаємодії роботодавців, громадського сектору, державних органів тощо. «Центр зайнятості вільних людей» надає такі послуги: професійна реалізація та конкурентоспроможність на ринку праці (консультації з питань кар'єри, коучинг з питань кар'єри, профорієнтація, програми розвитку характеру, перепідготовка).

Створено інформаційну платформу для спілкування об'єднань ветеранів АТО з різних регіонів України. У Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Луганській, Харківській та Херсонській областях близько тисячі людей оздоровлюються завдяки проекту USAID «Економічні можливості для постраждалих від конфлікту», який реалізує Український жіночий фонд [3].

«Shelter Ukraine» також бере участь у підтримці соціальних ініціатив, які допомагають мирним жителям під час війни. До реалізації проекту залучені три організації: SILab Ukraine, VPLYV та Тепле Місто за підтримки Valores Foundation (Польща). Ініціатива розпочалася 28 лютого 2022 року, за цей час допомогла понад 23 тисячам постраждалих від війни українців та зібрала понад 400 тисяч євро [4].

Успішним прикладом соціального підприємництва в Україні є проект «Veterano Group», заснований ветераном АТО Леонідом Остальцевим. Мета соціального бізнесу – допомогти українським воїнам, які повертаються з війни, адаптуватися до цивільного життя. Інші ветерани АТО/ООС можуть розпочати власний бізнес за франшизами Veterano. Гонорар символічний, але його можуть отримати лише бійці, які повернулися до мирного життя.

Сьогодні франшиза об'єднує мобільні точки та кав'ярні Veterano Coffee, цукерки Veterano Brownie, Veterano Bar, охоронну компанію Veterano Guard, службу таксі Veterano Cab та Veterano Energy, яка встановлює сонячні електростанції та піцерії в шести містах України: Києві, Борисполі, Одесі, Івано-Франківську, Кривому Розі та Маріуполі. Також розвивається

ветеранська служба доставки піци. Частина прибутку власники спрямовують на допомогу родинам загиблих українських воїнів. Громадяни, які відвідують піцерію, можуть повісити свою піцу, щоб оплатити замовлення для поранених бійців у госпіталях чи учасників бойових дій на передовій [5].

Незважаючи на те, що рух соціального підприємництва активно поширюється в Україні та підтримується національними та міжнародними організаціями та інституціями, існує багато перешкод для його реалізації. По-перше, в Україні відсутнє законодавче регулювання соціального підприємництва, по-друге, воно має відкрито конкурувати зі звичайними комерційними підприємствами, що у більшості випадків є надважкою задачею, особливо на початкових етапах реалізації соціального підприємництва в Україні. Крім того, створення соціальної цінності тягне за собою додаткові витрати, що робить його менш конкурентоспроможним, ніж комерційні компанії.

Щоб збалансувати конкурентоспроможність соціальних підприємств і комерційних підприємств загалом, багато країн створюють відповідні законодавчі рамки для сприяння розвитку соціальних підприємств, оскільки формування соціальних цінностей зменшує витрати держави на подолання соціальних проблем. Це рішення було підхоплено в практиці державного супроводу соціального підприємництва в багатьох

країнах, включаючи США, Великобританію, Італію, Німеччину, Польщу та Литву.

Однак, зважаючи на відсутність єдиного підходу до визначення соціального підприємництва, кожна країна пішла дещо іншим шляхом, закріплюючи визначення соціального підприємництва та встановлюючи механізми балансу конкурентоспроможності на законодавчому рівні [5].

Підтримка розвитку соціального підприємництва в Україні для військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей як шлях до їх реінтеграції на якісно новому рівні залежить від налагодженої міжгалузевої співпраці ключових партнерів: органів державної влади та органів місцевого самоврядування (законодавча підтримка, основний механізм фінансової підтримки), підприємств (наставництво, субсидювання), ЗМІ (популяризація діяльності), навчальних закладів (навчання з практики соціального підприємництва), громадських організацій (робота безпосередньо з населенням щодо роз'яснення основних принципів соціального підприємництва). У зв'язку з цим дослідження механізмів державного управління в сфері соціального підприємництва в умовах реінтеграції військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей є вкрай важливим задля визначення ключової ролі держави в процесі реінтеграції даної категорії громадян країни, які, безумовно, заслуговують максимальної поваги й підтримки соціуму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Нагорна Н.С., Максьом К.В. Соціальне підприємництво як детермінанта реінтеграції військовослужбовців, ветеранів АТО/ООС та членів їх сімей. *Габітус. Науковий журнал з соціології та психології*. 2022. №36. С. 272–276.
2. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін : посібник / А. А. Свинчук та ін. Київ: ТОВ «Підприємство «Віеней», 2017. 188 с.
3. Verbytska A. Socio-economic mechanism of reintegration of ATO / OOS veterans in the sphere of social protection. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2(26). С. 48–57.
4. Соціальне підприємництво у воєнний час: як працює SILab Ukraine. Медіа великих історій: веб-сайт. URL: <https://media.zagoriy.foundation/velyka-istoriya/soczialne-pidpryyemnyctvo-u-voyennyj-chas-yak-praczyuyesilab-ukraine>
5. Теслюк С., Демчук І. Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2022. №4. С. 116–125.